

Noms de lloc i de cases a la Cellera de Ter. Del mapa de Juli Serra (1890) a la tradició popular

LLUÍS LLAGOSTERA I FALSETAS

Estudis

Quaderns de la Selva, 23 (2011), 141-151

Resum: Aportació d'elements toponímics del poble de la Cellera de Ter que tenen relació amb el mapa de Juli Serra i es fa una llista dels noms de cases indicades en aquest mapa de 1890, completada amb el seu nom actual. Alhora, se senyala els noms de lloc del terme municipal. Finalment, s'ha elaborat una relació dels noms de les cases de poble de la Cellera de Ter encara vigents a la dècada dels cinquanta.

Paraules clau: onomàstica, la Cellera de Ter, Juli Serra, toponímia, masos.

Abstract: *This communication provides the La Cellera de Ter toponymic elements that are related to the map of Juli Serra and it does a list of names of houses located on this map from 1890, completed with its current name. At the same time it points out the place names in the municipality. Finally, it does a list of names of the farmhouses in the village of La Cellera de Ter that still remained in the village in the fifties.*

Keywords: *onomastics, La Cellera de Ter, Juli Serra, toponymy, farmhouses.*

Introducció

A l'hora d'intentar fer un recull dels noms populars del terme de la Cellera de Ter, cal tenir en compte els treballs topogràfics que es varen fer a finals del segle XIX i que resultaren en *El mapa del Montseny, les Guillerries i el Collsacabra. Juli Serra 1890*. Aquest tinent topògraf de l'exèrcit espanyol va participar en els treballs d'aixecament topogràfic i va escriure l'obra *Las Guillerrias*. El mapa és un document valuós no solament a nivell militar sinó també pels noms i la topografia de la nostra comarca. Ara bé com que la seva destinació era eminentment militar, el mapa posa molta atenció als llocs a on podia circular la tropa, generalment seguint els camins per sobre els serrats, de manera que gairebé no fa esment dels noms de lloc dels clots on l'activitat humana era més important i els noms populars eren més nombrosos. Com a la major part del país, el nostre terme era generosament parcel·lat en petites propietats, tant al pla com al bosc, i donaven nom a cada indret els noms dels propietaris, fins al punt que es donen casos en què alguns noms persistien malgrat el canvi de propietat.

Fins a la meitat del segle XX els noms de lloc es van conservar d'una manera natural, és a dir, passaven d'una generació a l'altra sense dificultat. Amb el canvis socials —a partir de la meitat de la centúria— els noms s'han anat perdent i alguns ja són una relíquia del passat, d'aquí rau la importància de deixar-ne els noms escrits. Un factor de conservació i transmissió d'aquests noms va ser l'exhaustiu control fiscal per part de l'Administració municipal a l'hora de recaptar els impostos corresponents. Cada parcel·la de camp o de bosc era coneguda pel seu nom popular i/o del seu propietari, el qual era sotmès a un rigorós control dels beneficis que n'obtenia i dels quals derivaven més tard els impostos directes. Així, doncs, la tradició oral es veu confirmada per molts documents de l'Administració.

El mapa de Juli Serra

Partint doncs del mapa de Juli Serra, es fa esment dels noms que s'han conservat a la muntanya de Sant Gregori en el sector oriental i dins el terme municipal de la Cellera de Ter.

La muntanya pren ara el nom de l'ermita dedicada a sant Gregori el Magne. No sembla que sigui una ermita gaire antiga, com a molt és del segle XVI, atesa la documentació disponible. El nom amb què es coneixia la muntanya popularment fou *el Turonal* pel fet de la persistència dels noms de *Sant Gregori del Turonal* i *la font del Turonal*, ambdós en el terme d'Osor. Això pel que fa al cim. Mirant a llevant està unit al petit cim de Puigdefrou, que li fa de contrafort remarcable fins a la vall del Ter, el qual el voreja del nord fins al sud. Forma un serrat conegut com *la Serra de Turonell*, ben visible des d'Amer en direcció a migjorn o des de Sant Amanç mirant cap el nord, i ha donat nom a una casa, *Can Serra de Toronell*, i a un cognom, *Serra de Turonell*. Aquesta casa està situada al començament de

la serra, meitat del terme de la Cellera i meitat del d'Osor. El nom de la casa ha acabat convertit amb *can Serra*, que és el que esmenta el tinent autor de l'estudi. Així mateix del cim d'aquest serrat ell en recull el nom de *Pla de Roure*, avui dia reservat només al pla més oriental al costat del Puigdefrou.

Arribats en aquest punt cal fer esment de les diferents grafies i variants d'aquest nom. En molts documents de compravenda de propietats en aquest sector es fa servir correntment el nom de *Serra de Turonell* com a nom de lloc i no pas el nom del puig que actualment dona nom a la muntanya. Juli Serra transcriu en el seu mapa aquest puig com *Puig de Frou*, que era la pronunciació habitual dintre del terme. Cal dir també que el propietari d'aquest puig, a partir del segle XVIII, era la família Frou de Constantins, com també cal esmentar que a uns dos-cents metres més avall del cim, mirant a l'orient, encara es poden veure les restes d'una petita casa dita *can Puig* o *la Casica*, que el militar no esmenta i que també era propietat de la família; aquest fet podria ser el que ha donat lloc al topònim. Ara bé, dins el text del llibre ell esmenta *Puig Frau* i això és el que ha donat lloc a defensar que aquest nom es referia a un afrau inicial, no esmentat en cap lloc. El fet és que d'aquest nom se'n coneixen moltes variants ortogràfiques: *Puig de Frou*, *Puig Frou*, *Puig Frau*, *Puigdefrou*, *Puig d'Afrau*, *Puig d'Afrau*, *Puigdafrau*, creant no poca confusió entre els veïns a l'hora d'usar una forma comuna. En els darrers anys, el municipi s'ha decantat correctament pel de *Puigdefrou* com a més habitual.

La fondalada nord d'aquest serrat hi té la seva continuació amb la orientada a l'est del Turonal fins arribar al pronunciat meandre que forma el Ter als seus peus. És el sector conegut com *el Plantadís*, ja esmentat en època carolíngia i que també recull Juli Serra. Aquest és el sector més interessant, ja que era el més habitat. Seguint cap al nord un serrat conegut com *la Creu del Morè* els separa d'una altra fondalada que coneixem com a *Montglós*, que el tinent topògraf no recull i que arriba fins al serrat límit del terme la serra de Villetes, que ell anomena *Billetes*. Aquest és el sector més feréstec i no es té constància que actualment hi hagi cap habitatge. Finalment, pel que fa al sector sud i oriental del Puigdefrou, les cases de l'entorn urbà arriben fins a la cota 300 m., d'acord amb l'orografia del sector.

Els noms de cases de pagès

A continuació es transcriuen els noms de les cases de la muntanya i el pla, dites popularment *cases de pagès*, que foren anotades en el mapa de Juli Serra. Al seu costat s'indiquen els noms que ens han arribat, i, a la columna final, els noms que no van quedar registrades al mapa.

Documentades Juli Serra	Nom actual	No esmentades
Plantadís		
C. Augasé	L'Eugasser	

C. Jep	Can Gep	
C. Nofre	Can Nofre	
C. Nova de Puig	Cal Gall	
C. Puig	Can Puig	
C. Riera	Can Riera	
C. Serra	Can Serra de Turonell	
C. Torra	Can Torra	
C. el Guarnés	El Gornés	
C. el Moré	El Morè	
		Can Papa
		Cal Pigó
		La Cantina

Tot seguit també es fan constar els noms de les cases del poble amb la denominació vigent i anterior al 1950, trets de la memòria popular, els llibres parroquials i documents municipals.

Documentades Juli Serra	Nom actual	No esmentades
Pasteral		
		Can Francisco
		Can Barrera
		Cal Pipaire
		Ca l'Esperença
		Ca la Nita
		Can Barraca
		L'estació del Pasteral
Can Carreras	Can Carreras	
Carrer de les Brugueres o carrer de les Serps		
		Can Farriol
		Can Benet
		Can Moliner Negre
		Les escoles
Can Cabrerich	Can Cabreric	
		Can Vilosa
		Ca la Carmeta
		Can Faig
		Can Roures
		Can Samarra

		Can Sarsanedes
		Ca la Teresa
		Can Pau
		Can Sila
		Can Collell
		Can Modest
		Can Gepet
		Can Petita
		Can Masacs
		Can Toni Valent
		Can Palaci
		Can Perepla
		Ca l'Ensesa
		Ca l'Estevanic
		Can Morè
		Can Rissec
		Can Bordic
Molí	Molí del Pladamunt	
Cal Rector	Can Benet Gros	
Pladamunt		
C. Masover	Can Francisco	
C. Llopet	Can Palet	
Can Clos	Can Clos	
Can Roura	Can Roures	
		Can Moner
Vinyoles d'Amunt	Cal Ros	
C. Llovet	Can Lloret	
C. Pastet	Can Peixet	
C. Serrallonga	Can Serrallonga	
		Pixarrelles
Can Ribas	Can Ribes	
Sant Just	Sants Just i Pastor	
		La Ruiria
		Vinyoles d'Avall
		Santo Negro
El Ribot		
Can Rius	Can Vernis	

Can Pla	Can Pla	
		Can Just
		El Balaguer
C. Torra	Can Torra	
		Can Nan
C. Viñas	Can Vinyes	
C. Mayol	El Mallol	
C. Coll	Can Coll del Rieral	
Pladevall		
C. Palet	Can Palet	
C. Nova de Puig	Can Quim de les Vaques	
C. Bec de Jovell	Becdejuvell	
		Becdejú
C. Toni Busquets	Can Corones	
C. Busquetics	Can Bosquetics	
		Can Xacó
C. Busquets del Bosch	Can Bosquets	
C. Toni Busquets	Can Jonquera	
		Can Cristo
		Can Torra
		Can Siubest
C. Rourica	Rouriques	
		Can Sant
C. Viñolas	Can Vinyoles	
C. Mas	Can Mas	
		Can Serinyà
		Can Camps
C. Jaime Gubert	Can Romagueres	
C. Nova	Can Barmota	
		Can Belem
		Can Garangou
C. Palou	Palou	
C. Siré	Can Roseta	
Can Castellet	Can Castellet	
		Can Martra
La Fanera	La Fanera	
La Fanera Nova	Ca la Pubilla	

Noms de les cases de poble

Els noms de les cases van molt lligats a les famílies que hi habiten; per a fer-ne el seguiment hi ha diferents fonts (arxius, tradició oral...), amb les variacions corresponents que depenen tant de la mobilitat de les persones com de les èpoques.

Dins el nucli urbà les cases de poble no presenten l'estabilitat de les cases de pagès, en les quals el nom de la casa i de la família passa d'una generació a l'altra i preval el nom de la pubilla abans el del gendre nouvingut. Un altre aspecte interessant són els noms femenins de les cases de poble i que mai no es donen en una casa de pagès. Així trobem, per exemple, que *cal noi Racó* passa, amb la mort del cap de la casa, a *ca la Carmeta Malagana*, nom de la casa d'on provenia la seva esposa.

El llistat correspon als noms vigents encara a la dècada 1950 / 1960, avui alguns ja són pràcticament desconeguts després de la mort dels darrers estadants.

Ca l'Amadeo	Can Co	Can Genet
Ca l'Andreuot	Can Cobarsí	Can Girabal
Ca l'Antònia Molinera	Can Coll	Can Gironella
Ca l'Artús	Can Cors	Can Gori
L'Ateneu	Ca la Cueta	Can Gri
	Ca la Curta	Can Guireta
Can Bac		
Can Bagueny	Can Eliseu Boix	Ca les Hermanes
Can Barmota	Ca l'Elvira	Ca l'Huix
Can Bartomeu	L'Escaleta	
Can Batista	Ca l'Esperdanyer	Can Japet
Can Becaina	Ca l'Esperó	Ca la Julita
Can Bessó	Ca l'Esquerrà	Ca la Justa
Can Biel	Ca l'Estanc	
Can Blanxò	Ca l'Eugènia	Ca la Laura
Can Bosc		Ca la Lores de l'Estanc
Can Bruns	Can Faig	Ca la Lores Malagana
Can Bruno	Can Fanera	
Cal Burro	Can Feliu	Can Llac
	Can Felip	Can Llagostera
Cafè d'en Pujol	Cal Ferrer	Can Llorensic
Can Caldaga	Can Ferriol	Can Lloret
Can Calixto	Can Fesol	Can Llusià
Can Calot	Ca la Fleca	Ca la Lluïsa
Can Campana	Can Flequer Nou	
Can Campaner	Ca la Fonsa	Ca la Madoixa
Can Canoves	Ca la Fradera	Can Magí
Can Caparrós	Cal Frare	Can Malagana
Ca la Carmeta Malagana	Cal Fuster	Can Maler
Can Carnisser		Can Mandato
	Can Ganso	Ca la Manola
Cal Carreterer	Can Garrigoles	Ca la Manyana
Can Cisa	Can Gavatx	Ca la Maria Japet
Can Clascar	Cal General	Ca la Maria Bagueny

Ca la Marieta Pruner	Can Pequei	Can Saio
Can Martí Batista	Can Peret	Can Sant
Can Martí Cisteller	Can Pistola	Cal Sastre
Can Marín	Can Pitrus	Can Segarra
Can Massot		Can Selló
Can Mateu Polica	Can Pol	Ca Serra
Can Mau	Ca la Pola	Can Sila
Can Mas Torrent	Can Polica	El Sindicat
Can Melic	Can Prim	Ca la Soledat
Can Menut	Can Pruner Xula	Can Sunyer
Can Mosquit		
	La Quadra	Can Tarrats
Can Nando		Can Tarrets
Can Narcís	Can Quel Buixalleu	Can Torroia
Can Nebot	Can Quimet Serra	Can Tramuntana
Can Nica	Ca la Quimeta	Can Triola
Can Niol		Can Tonetic
Can Novic	Can Rafel	Can Tuixent
	Ca les Rafeles	
Can Nyola	Can Ramon Dalmau	Can Vadó
Can Nyanyo	Can Ramonet	Can Valls
	La Rectoria	Can Vaquer
Can Pardina	Can Renat	Can Vermell
Can Patllari	Can Risan	Can Vernis
Ca la Paula	Can Rius	Ca la Verònica
	Can Roca	Can Vicens
Ca la Paula de la Carretera	Can Romagueres	Can Vila
	Can Rossell	Can Vilafreda
Can Can Pedrosa	Can Roures	Ca la Vilanna
Cal Peixeter	Can Rovira	Can Vilans
Can Penco		
Can Pep Saio	Cal Sabater	Can Xico
	Can Sabenc	

Noms de lloc

Els noms de lloc de la Celler de Ter s'han recollit de la tradició oral de les persones que hi van viure i treballar, així com de la diversa documentació existent a l'Ajuntament i a la Parròquia. A continuació es fa una relació de noms de lloc agrupats en les zones de muntanya per Puigdefrou, el Plantadís i Montglós, que s'amplia, en el seu cas, amb el nom d'una àrea concreta; en el cas del pla, les zones són Pladamunt i Pladevall.

Puigdefrou. Clot de la riera d'Osor		
Bufacendres	Les Planiques	Les Passeres de la font Picant
El Forn	El bosc de la Fanera	La Palanca del Pladavall
Tras la Serra	La central d'en Faria	Costa de Palou
La Plana	La font picant de la Fanera	El serrat d'en Cànoves

Puigdefrou. El Clot de Palou		
El pla de Comallonga	La castanyeda d'en Pruner	L'artiga d'en Batista
La font de Comallonga	La baga d'en Cànoves	L'artiga d'en Pruner
La font de Palou	La castanyeda d'en Serra	L'artiga d'en Valls
La baga de ca la Paula	La castanyeda d'en Bohigues	
La baga d'en Frare	L'artiga d'en Bohigues	
Puigdefrou. El clot de Rouriques		
La Pallongreda	La baga de la Masa	El tros d'en Co
L'Esquellica	La baga d'en Bosc	La peça d'en Clascar
La baga d'en Llac	L'artiga d'en Llorensic	El bosc de Rouriques
Puigdefrou. El clot de can Puig		
L'Esquei d'en Pujol	La font del safareig de Becdejuvell	El solei d'en Soler
La pedrera d'en Pujol	La baga de l'Esquellica	L'artiga d'en Sabenc
La pedrera d'en Soler	La baga d'en Salvi	L'artiga d'en Serra
La baga de la Casica	La baga de la Vadona	El solei d'en Vaquer
El quintà del Fil	La baga d'en Xacó	L'artiga d'en Bosc
La font del quintà del Fil	La baga d'en Vaquer	El bosc de can Puig
Puigdefrou. Clot de Becdejú		
El Comalís	La font de can Bertran	El viver de Becdejú
Roca Foradada	La Triassa	El bosc de can Bertran
La baga d'en Setze	El Triot	La font de la Mina de les Aigües
La baga d'en Bertran	El bosc de Becdejú	Els Pins o Monti Calvari
Puigdefrou. Clot de can Vinyes		
El torrent d'Estrac	La font de l'Arç	L'artiga d'en Gavatx
El quintà Nou de Becdejuvell	La baga de la font de l'Arç	La font de can Palet
La font del Quintà Nou	Les pedreres de la font de l'Arç	La font de can Vinyes
El salt del Bou	La baga d'en Sabenc	
Puigdefrou. Clot del Mallol		
El Planot	Els suros d'en Maroi	La baga d'en Tarrés
La Palomera	La font de l'Avellaner	La baga del Mallol
La pedrera de la Palomera	La baga d'en Serrallonga	L'artiga d'en Quer
El Plantadís. El clot del torrent Fosc		
La baga del Planot	La baga d'en Maroi	La baga d'en Faries
La roca de l'Unça	La baga de la Peixa	La castanyeda de can Riera

La mina de la Plata	La baga d'en Just	
El Plantadís. El clot d'en Juandó		
Comapedrosa	El serrat d'en Valls	La baga d'en Becaina
La font del Bassi	La baga d'en Co	
El Plantadís. El clot de can Torra		
La font de can Nofre	Morrofred	La mina de l'Or
La Verneda	La font de Morrofred	La font de la Teula
La Bronsera	La font de can Nofre	La castanyeda de can Torra
El Plantadís. El clot del Gornés		
La font de can Serra	La font del Gornés	La baga gran de can Torra
La baga del pla de Roure	La font de la Pomarola	La Verneda
La Castanyarola	La font del Clot	La Fontica
Morrofred	El Molinot	
Quintà de can Nofre	La font de can Torra	
El Plantadís. El clot del Morè		
La font del Grèvol	La baga solella de can Puig	
La baga del Morè	La baga solella de cal Gall	
El Plantadís. El clot de can Puig		
La font del Morè	La baga de cal Gall	Font d'en Múrcia
La baga de can Puig	La creu del Morè	
Montglós		
La font Freda	El camí del Mal Pas	El Gurugú
La baga gran de can Puig	La penya	La font de Montglós
La castanyeda del Morè	El serrat del Formigó	Serra Villedes
Pladamunt. Palomera-Colldegria		
El puig de la Palomera	La pedrera d'en Moner	Pla de Canet
Els suros d'en Maroi	Colldegria	La cova del Pasteral
El bosc del Malloll	Colldecanet	El poblal Ibèric
El bosc de Cal Ros	Muntanya de Canet	La font dels Castanyers
El bosc de can Roures	El bosc de can Francisco	La font d'Estura
El bosc de can Moner	El bosc de can Carreres	La mina de can Francisco
El bosc de can Clos	El bosc d'en Faria	
Pladamunt. El pla		
Sant Just	La Fontanella	Les Quintanes
El Ribot	El Destellador	El camp del Sagristà
La Riba	El Molí de la Pardina	La Triassa
La Mota	Santa Margarida	El canyer d'en Dalmau

Bosc de la Ruiria	El Rieral	Les Passeres
Pladavall		
Corredor de l'Amargura	El camp de la Bassa	Camp Conté
L'hort de la Sorra	L'Aulet	El pont de la Riera
El Safareig	Puigaspre	El pont de can Farga
El Torrent	El Bassal	El pont Penjat
Creu de Madona	La font del Bassal	

A mode de conclusió

Mitjançant la tradició oral i la documentació local s'ha recollit una relació dels noms de les cases de pagès i de poble, així com de noms de lloc amb la finalitat de contribuir a la toponímia completa de la Cellera de Ter i, en el seu moment, a cartografiar-los.

Agraïments a: Joan Novich Palahí, Miquel Artús Batlle i Josep Tarrés Turon.

